

'Doodgaan is een ontzagwekkend avontuur!'
PETER PAN ALS STERVENSBEGELEIDER

Ludo Noens

Het verhaal van hun heroïsche, maar tragisch afgelopen onderneming is de wereld rondgegaan: de Britse marineofficier Robert Falcon Scott en zijn vier metgezellen die op 17 januari 1912, een maand na de geslaagde expeditie van Roald Amundsen, als verslagen tweeden de Zuidpool bereikten.

Op de moeizame terugweg naar hun basiskamp kwamen zij om in een verschrikkelijk nacht van sneeuwstormen en splijtende vrieskou.

De eigenzinnige, overambitieuze, maar ook sentimentele Scott had gekozen voor de Siberische pony als lastdier in plaats van de beter aangepaste poolhond. Dat werd het overmoedige vijftal fataal.

Einde maart, op elf mijl van hun laatste voedseldepot, diep ontgoocheld, uitgeput en uitgehongerd, raakten de nog drie overlevenden vast in hun tent door een woeste, niet aflatende blizzard. Met de onafwendbare dood voor ogen bleef Scott zijn dagboek bijhouden en brieven schrijven aan het thuisfront. Zijn laatste, wanhopige oproep grijpt naar de keel:

'For God's sake look after our people...'

Acht maanden later werden de doodgevroren lichamen van de ongelukkigen teruggevonden in hun dichtgeregen slaapzakken. Binnen handbereik: zelfontspanneropnames en het dagboek en de brieven van Captain Robert Scott.

Eén van die brieven was gericht aan een bijzonder dierbare vriend, een man die op het eerste zicht niets, maar dan ook niets met hem gemeen had. Hoe hecht hun relatie was (geweest) verraden deze bittere lijnen, neergekrabbeld in de meest uitzichtloze omstandigheden:

... Hopende dat deze brief gevonden mag worden en aan jou opgestuurd, schrijf ik een woord van vaarwel – Het doet me werkelijk pijn dat je een einde maakte of leek te maken aan onze vriendschap – Ik wil dat je weet dat ik hier geen enkele aanleiding toe gaf – Als je kwaad over me hoorde of dacht, is dit onterecht – Laster verspreidt zich snel. Mijn houding tegenover jou en je dierbaren is er altijd een geweest van eerbied en bewondering – Onder deze omstandigheden wil ik dat je goed over mij denkt en over mijn einde, en meer praktisch wens ik dat je mijn weduwe en mijn jongen/jouw Petekind helpt...

... We bevinden ons in een hopeloze situatie bevroren voeten enz. geen brandstof en nog een lange weg tot de proviand maar het zou je hart goed

doen in onze tent te zijn, onze liederen te horen en de opgewekte gesprekken over wat we zullen doen als we tot bij Hut Point zijn geraakt.

(Later) We zijn dicht bij het einde nu, maar hebben onze opgewekte stemming niet opgegeven we zitten al vier dagen vast in onze tent wegens de storm, zonder brandstof of eten – We hadden gepland er zelf een einde aan te maken als het zover zou komen, maar wij hebben besloten op een natuurlijke dood te wachten... (passage achtergehouden door de geadresseerde)... als stervende man beste vriend wees goed voor mijn vrouw en kind – Geef de jongen een kans in het leven als de Staat het niet doet – Er zit iets goeds in hem – en herstel me in je vriendschap. Ik heb nooit een man in mijn leven ontmoet die ik meer bewonderde en liefhad dan jij. Maar ik heb je nooit kunnen tonen hoeveel je vriendschap voor mij betekende – jij had veel te geven en ik niets.

Vaarwel mijn goede vriend, voor altijd de jouwe, R Scott

Hoewel de naam van de geadresseerde duidelijk aan het hoofd van deze brief staat, weet niemand precies waarop er wordt gezinspeeld.

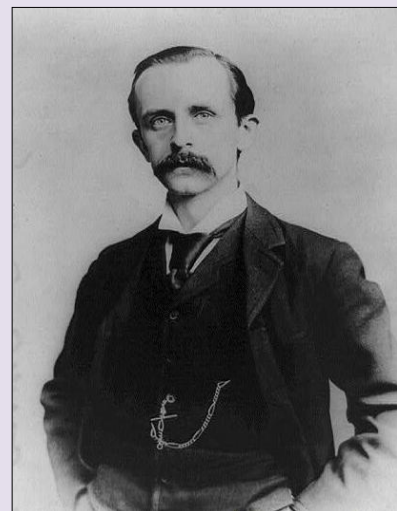
De conservatrice van het geboortehuis van Scotts 'goede vriend' in het Schotse stadje Kirriemuir vertelde me dat het vermoedelijk slechts om wartaal ging als gevolg van de uitputtende ontberingen.

Een bijna geloofwaardige hypothese, als je bedenkt dat de trotse en praktisch aangelegde militair en poolreiziger hier het nederige en intieme woord richt tot J.M. Barrie, de onvolgroeide en wereldvreemde geestelijke vader van het droomschepsel *Peter Pan*...

Peter Pan, de jongen die niet volwassen wilde worden, is ongetwijfeld één van de meest bekende personages uit de fantastische jeugdliteratuur. De Schotse schrijver James M. Barrie, die een hekel had aan de wereld der volwassenen, zocht begin vorige eeuw met zijn melancholisch-dartel theaterstuk het jonge volk te behagen. Met een knipoog van verstandhouding verwees hij in dit mysteriespel voor kinderen naar de toen populaire theosofische opvattingen over de grillige 'astrale wereld', het verschijnsel lucide droom en de zogeheten buitenlichamelijke ervaring.

TWEEDERANGSKIND

James Matthew Barrie werd geboren op 9 mei 1860 in Kirriemuir, een dorp aan de voet van de Schotse Grampian Mountains. Hij was de negende van de tien kinderen van vader David, een ondernemende lakenwever, en moeder Margaret, een diepgelovige vrouw. Margaret Ogilvy (in Schotland behouden gehuwde vrouwen hun meisjesnaam) vertelde graag en vaak over haar eigen jeugdijaren. Deze herinneringen en vooral de fantastische verhalen afkomstig van de *Old Lights*, een puriteinse sekte waarvan Margaret vóór haar huwelijk lid was geweest, boeiden mateloos de kleine Jamie.

In het gemeenschappelijke washok rechtover het ouderlijke huis speelden de kinderen Barrie deze verhalen en vertelsels uit lokale kindertijdschriften enthousiast na. Het zou niet lang duren vóór Jamie de avontuurlijke ensce-neringen zou aanvullen met eigen bedenksels. Het washok groeide uit tot een heus kindertheater.

Maar een tragisch familiedrama stuwde al vroeg het levenslot van James in een specifieke, onomkeerbare richting. Toen hij zes was, kwam zijn dertienjarige broer David tijdens een schaatsongeval om het leven. David was altijd het lievelingskind van Margaret geweest; haar vrome hartenwens was dat de jongen later dominee zou worden. Toen hij plotseling uit haar leven verdween was dat zo'n zware klap dat ze wekenlang met een depressie in bed bleef.

De zeer gevoelige Jamie, samen met zijn overblijvende broer en zeven zus-sen naar de achtergrond van Margarets aandacht verbannen, probeerde krampachtig zijn moeder te troosten door te proberen Davids prominente plaats in te nemen. Maar hij realiseerde zich al snel dat hij in haar hart nooit meer dan een tweederangsrol zou spelen.

Zijn leven lang hield James aan deze schrijnende vaststelling schuld- en minderwaardigheidsgevoelens over. En ook een verwrongen kijk op de moederfiguur in het algemeen. De terloopse woorden van de ontroostbare Margaret Ogilvy dat 'David in haar ogen nu voor eeuwig een kind bleef' zou in James' geest lang blijven naspoken, om uiteindelijk uit te monden in één van de meest succesrijke fantasyverhalen ooit geschreven...

MARY ANSELL

Op dertienjarige leeftijd gaat James naar de Academie van Dumfries. Dat hij later schrijver en toneelacteur ging worden, stond voor hem al vast toen hij nog 'washokregisseur' was, maar in Dumfries krijgen zijn literaire toekomstplannen een vastere vorm. Het theater heeft hem nu voorgoed in zijn ban, hoewel grote klassieken als Shakespeare hem maar matig kunnen boeien.

Het harde werken van vader Barrie biedt zijn kinderen de gelegenheid een hogere opleiding te genieten. James gaat studeren aan de prestigieuze Universiteit van Edinburgh en schrijft ondertussen al toneelrecensies voor de *Edinburgh Courant*.

In 1885 studeert hij af en drie jaar later vertrekt hij naar Londen. Na korte tijd al tonen kranten als de *Pall Mall Gazette* en de *Nottingham Journal* een bijzondere belangstelling voor zijn typisch Schotse verhalen vol bijtende humor. Zijn succes is vrijwel meteen verzekerd na de publicatie van zijn *Auld Licht Idylls* en *A Window in Thrums*, twee kronieken gebaseerd op zijn kinderjaren en op de oude verhalen van zijn moeder.

In 1891, tijdens de repetities van zijn tweede toneelstuk *Walker, London*, leert Barrie de parmantige actrice Mary Ansell kennen. Voor haar is het niet meteen liefde op het eerste zicht. De anderhalve meter kleine en eerder treurig ogende James moet een tijdje aandringen voor Mary drie jaar later toch haar jawoord geeft. Maar al vlug blijkt dat James niet zo geïnteres-seerd is in zijn vrouw als bedgenote. Na hun scheiding in 1909 zal Mary verklaren dat hun ongelukkig huwelijk nooit werd 'geconsumeerd'.

LLEWELYN-DAVIES

Het echtpaar vestigt zich in Leinster Corner, een fraai herenhuis in een chique Londense wijk bij Kensington Gardens. Barrie is altijd al een grote wandelaar geweest. Hij loopt de Britse hoofdstad zowat plat, op zoek naar rust en inspiratie. Zijn vrouw mag soms mee, maar liever gaat hij op stap met zijn St. Bernardshond. Naar het grote park rechtover hun woning uiteraard; bijna dagelijks kan men hem daar zien rondslechteren, de harige Porthos voor hem uitlopend.

Zo komt hij in contact met de kinderen van het voorname koppel Llewelyn-Davies; hij loopt de vijf ravottende jongens geregeld tegen het lijf in de Gardens. De verlegen en kinderloze James, die zich alleen echt op zijn gemak voelt tussen jong volk, sluit vriendschap met hen.

Op een mondain eindejaarsdiner (1898) leert hij toevallig hun moeder Sylvia kennen; Barrie schreef later dat zij de mooiste vrouw was die hij ooit had ontmoet. Mevrouw Davies onderhield toen haar zeer geïnteresseerde tafelman over haar vrolijk gezinnetje. Terloops kwam het gesprek op haar zoon George die in Kensington Gardens een grappig mannetje had ontmoet dat hem leuke verhalen vertelde en hem steeds aan het lachen probeerde te brengen. De verraste Barrie maakte zich meteen bekend en vertrouwde Sylvia toe dat hij de jongen als inspiratiebron had gebruikt voor zijn toen succesvol lopend theaterstuk *The Little Minister*.

PETER PAN

Barrie wekt al vlug de vriendschappelijke genegenheid op van de geflatteerde moeder en haar vijf levendige jongens. Hij benut handig de situatie door zich aan het beschaafde gezin als een pseudofamilieelid op te dringen. De vele foto's die hij van de (soms naakt) spelende kinderen neemt, lijken een specifieke belangstelling te verraden. Vader Arthur Davies, een gerespecteerde advocaat, is niet zo opgezet met de alsmaar uitdrukkelijker aanwezige schrijver. Maar hij komt er niet toe aan diens frequente 'sinterklaasbezoekjes' een einde te maken.

Overigens denkt Barrie steeds vaker terug aan zijn eigen jeugd en aan het thema van het onomkeerbaar verloren gaan van de kinderjaren. Het is een universeel verlangen, dat bij de ene mens al meer leeft dan bij de andere.

Zo verwoordt bijvoorbeeld de Amerikaanse schrijver H.P. Lovecraft die nostalgie op navrante wijze in zijn verhaal *Celephaïs*. Lovecraft sleet zijn later wereldberoemd geworden fantastische verhalen bij leven slechts aan goedkope pulptijdschriften. Zijn alter ego, de mensenschuwe held Kuranos, gaat in zijn nachtelijke dromen op zoek naar de stralende stad Celephaïs, symbool van 'die prachtige wereld die de onze was vóór de jaren der rede, of die van de treurigheid.'

In Lovecrafts novelle *The Dream-Quest of Unknown Kadath*, ook een zoektocht naar een ontoegankelijke legendarische stad, krijgt de held finaal te horen: 'Weet dat jouw wonderbaarlijke stad van goud en marmer niet meer is dan de som van alles wat je in je jeugd hebt gezien en liefgehad.'

Vanwaar dat heimwee? Had je het dan echt zo goed in je kindertijd? Ligt het eraan dat je nog geen verantwoordelijkheden droeg? Of heeft het iets te maken met de manier waarop je toen naar de wereld keek? Met de wijze waarop het geheugen werkt? Met de structuur van de ruimtetijd?

Epileptische patiënten worden vlak voor een aanval regelmatig

geconfronteerd met accurate en extatisch beleefde jeugdherinneringen. De getuigenis van de Russische auteur Dostojewski, bekend epilepticus, is intrigerend:

'Op dat ogenblik scheen ik enigszins de merkwaardige uitspraak te begrijpen dat er geen tijd meer zal zijn'...

Het modelgezin Davies zal James Barrie uiteindelijk inspireren tot het schrijven van *Peter Pan, The boy who wouldn't grow up*. Het theaterstuk in drie bedrijven gaat op 27 december 1904 in het Londense Duke of York's Theatre in première en oogst van meet af aan een overweldigend succes.

In 1929 zal Barrie het copyright van zijn kinderverhaal grootmoedig afstaan aan het *Great Ormond Street Hospital for Sick Children* in Londen (in 1988 door een speciale regeling voor onbepaalde tijd verlengd).

Door een bizar noodlot, dubbelzinnig in menig opzicht, sterft Arthur Davies in 1907 aan kanker, gevolgd door Sylvia drie jaar later. De intussen rijk geworden Barrie ontfermt zich over 'zijn' vijf Davies jongens. Hij zal een gulle en zorgzame surrogaatvader voor hen worden.

Menig criticus heeft hierin de hand gezien van de uitgeslapen Peter Pan in persoon! Sommige bronnen spreken echter over een zich onrechtmatig toe-eigenen van adoptiekinderen door testamentvervalsing...

Hoe dan ook, Mary Hodgson, de gouvernante van de jongsten, zal de bemoeizieke Barrie altijd een vervelende sta-in-de-weg blijven vinden.

SIR PETER SCOTT

Het is rond deze tijd dat Barrie *Like English Gentleman* schrijft, een kinderboek over de tragische afloop van de legendarische Scott-expeditie naar Antarctica in 1912. Het boek wordt door Barrie opgedragen aan zijn petekind Peter Scott, zoon van de omgekomen Zuidpoolreiziger, terloops genoemd in diens laatste brief (Barrie schreef ook een voorwoord bij de postume uitgave van Scotts reisdagboeken in 1927).

Barrie had de toen al gevierde Robert Scott in 1905 voor het eerst ontmoet tijdens één van diens lezingen over zijn eerste expeditie; hun vriendschap raakte zo hecht dat de ondernemende Captain zijn boreling naar Barries dartel, maar al even onvervaard geesteskind had genoemd. De jongen in kwestie groeide op tot Sir Peter Scott, eminent bioloog en schilder, stichter van het *World Wildlife Fund*.

Het is niet uitgesloten dat Sir Peter als baby ook wat van Peter Pans 'magisch stof' in zijn ogen heeft gekregen, want de geachte academicus kwam later nog in het nieuws door zijn betrokkenheid in een 'fantastisch' avontuur.

In december 1975 nam het conservatieve vakblad *Nature* namelijk een artikel op dat hij samen schreef met de Amerikaan dr. Robert Rines van de Academy of Applied Science in Boston. Het team van Rines had kort hiervoor in het Schotse Loch Ness met een stroboscopische onderwatercamera ophefmakende filmbeelden geschoten van het fameuze Monster. Althans, één beeld leek de onderkant te tonen van een Plesiosaurusachtig reptiel. Op een tweede grijnsde op het eerste zicht een verschrikkelijk lelijke kop.

Sir Peter Scott was hiervan zo onder de indruk geraakt dat hij in zoölogische kringen Rines verdediging op zich nam en voor het onvatbare Monster zelfs de wetenschappelijke naam *Nessiteras rhombopteryx* bedacht...

NOODLOT

Het wrede noodlot bleef de keurige familie Davies nog lang achtervolgen. Zoon George sneuvelde in de Vlaamse loopgraven tijdens de Eerste Wereldoorlog. Michael, zeer in de knoop met zijn homoseksuele gevoelens, verdronk zich tijdens zijn studententijd in Oxford. Peter Davies, die als kind model had gestaan voor Peter Pan, werd later een geslaagde, maar ongelukkige uitgever, achtervolgd door de door hem gehate alias 'de-jongendie-niet-volwassen-wilde-worden'. Op 6 april 1960 wierp Peter zich op 63-jarige leeftijd voor een Londense metrotrein...

Maar in werkelijkheid was de dubbelzinnige Peter-Panfiguur de schaduwkant van Barries eigen gekwelde ziel. Hoewel de succesvolle literaire producties moeiteloos uit zijn vlijtige pen bleven vloeien, werd de manisch-depressieve auteur er nooit gelukkiger om.

'Als kind dacht ik met schrik aan de tijd dat ik volwassen ging worden en het spelen zou moeten opgeven,' schreef hij.

En ook: *'Niets van wat er gebeurt na ons twaalfde jaar heeft veel belang.'*

Op gevorderde leeftijd sloot Barrie, nooit hersteld van het verlies van zijn lieveling Michael, nog vriendschap met Simon, de zoon van Lady Cynthia Asquith, jarenlang zijn zorgzame secretaresse.

J.M. Barrie werd in 1930 geridderd voor zijn bijdrage aan de Engelse literatuur. Hij overleed zeven jaar later.

JONGENS

Veel auteurs en theatermakers slagen erin uitgebreide artikels en toelichtingen over J.M. Barrie af te ronden zonder *er* eenmaal naar te verwijzen. Het lijkt er zelfs op dat een populaire hitmaker als Michael Jackson, die zich kennelijk door Peter Pan en zijn Lost Boys persoonlijk aangesproken voelde, in dat verband meer bij de pinken was dan bijvoorbeeld de deskundige psychoanalyticus Kathleen Kelly-Laine die onlangs in een Britse TV-

documentaire aan het woord kwam. Verwijzingen genoeg naar het boek *The Peter Pan Syndrome* van de Amerikaanse psychotherapeut Dan Kiley, maar niets over Barries problematische seksuele oriëntering.

Dan Kiley stelde in zijn populaire studie dat narcissisme, gebrek aan verantwoordelijkheid, angst en eenzaamheid de karaktertrekken kunnen zijn van een gevoelig iemand die in zijn kindertijd een traumatische ervaring opliep. Een dergelijke persoonlijkheid kan zich niet staande houden in de reële wereld der volwassenen, wat tot sociale onmacht leidt. Net als de vliegende jongen Peter Pan en diens emotioneel beschadigde schepper Barrie weigert zo iemand (psychisch) op te groeien en blijft hij met zijn gedachten steevast hangen in een fantasmagorisch en speels *Neverland*.

In het geval van J.M. Barrie is het bovendien zeer wel mogelijk dat een (al dan niet verdrongen) erotische voorkeur voor jongens – op te maken uit onder andere ietwat gênante passages in zijn verhaal *The Little White Bird* – mede aan de basis lag van zijn meest succesvolle literaire thema's en zijn troebele psychologische problemen.

NEVERLAND

In Barries *Peter Pan* zijn er in elk geval talrijke raakvlakken met denkbeelden uit het esoterische en occulte universum.

Het verhaal is overbekend, vooral dankzij de bruisende tekenfilmadaptie van Walt Disney uit 1953.

Peter Pan is de ambigue, gezagsondermijnende tricksterfiguur bij uitstek. Op een avond komt hij via het raam de kinderkamer van de keurige familie Darling binnengevlogen. De elfenjongen, verwaand en wispelturig voor tien, is op zoek naar zijn schaduw; Nana, de overbezorgde huishond, heeft zich bij een eerder bezoek hierin vastgebeten.

Onder de indruk van het verraste, maar nieuwsgierige meisje Wendy bedenkt Peter dat de *Lost Boys*, de zes speelse weeskinderen waarover hij in zijn Neverland de leiding heeft, wel zeer in hun sas zouden zijn met zo'n lieve vervangmoeder. Hij strooit magisch stof over Wendy en haar twee jongere broertjes John en Michael

en lokt het opgetogen trio mee naar zijn verre en ijle thuisland.

In Neverland zullen de kinderen samen met de vechtlustige Peter Pan bewogen avonturen beleven tussen wilde dieren, grappige en soms boze indianen en een woeste piratenbende onder de leiding van de sinistere kapitein Hook (zowel de speelzieke Peter Pan als diens verminkte aartsvijand Hook zijn overduidelijke aliassen van Barrie).

ASTRALE WERELD

Het hoeft geen betoog dat de bladgroene en fluitspelende elfenjongen verwant is aan de Grieks-Romeinse natuurgeest Pan. Wellicht geloofde Barrie zelf in het 'concrete' bestaan van elfen en andere elementalen. Zijn verhaal hoort in elk geval thuis in het Victoriaanse Engeland, waarin spiritisme, occultisme en magie – net zoals in het Frankrijk van toen – een ongekende belangstelling genoten.

Barrie was trouwens zeer bevriend met schrijver Arthur Conan Doyle, met wie hij in 1893 de muzikale komedie *Jane Annie* schreef (overigens een pijnlijke flop aan de kassa). Weliswaar schepper van de nuchtere detective Sherlock Holmes, was Conan Doyle in het dagelijkse leven een overtuigde spiritist. Bovendien geloofde hij onvoorwaardelijk in natuurgeesten (in 1917 liet hij zich jammerlijk bij de neus nemen door twee meisjes uit Cottingley die verzekerden dat ze authentieke elfenfoto's hadden genomen).

Zeker is dat Barries verhaal *Peter Pan*, waarin de titelfiguur wordt geïntroduceerd als de legendarische begeleider van stervende kinderen, nauw aansluit bij de toen populaire theosofische speculaties over de 'astrale wereld', bij het verschijnsel heldere droom en bij de uittredingservaring.

Volgens de theosofen is de absolute realiteit samengesteld uit een reeks zijnsniveaus van variërende consistentie, alsmaar fijnstoffelijker van aard. Die niveaus doordringen elkaar, maar onze fysieke zintuigen zijn slechts afgestemd op het laagste, grofstoffelijke niveau. 'Helderzienden' verklaren dat de grondsubstantie van het astraal niveau (dat ons het meest nabij is) al plastischer is dan de ijste gassen in onze vertrouwde omgeving. Onze wisselvallige dromen, emoties en gedachten, in overeenstemming met het onbestendige karakter van astrale verschijnselen, zouden uit een dergelijk astraal stof bestaan.

Het schimmige thuisland van Peter Pan bevindt zich in de astrale wereld. Dat blijkt uit Peters opmerking: *'Wendy, Wendy, when you are sleeping in your silly bed you might be flying about with me saying funny things to the stars.'*

En als de kinderen, na meerdere dagen en nachten in rechte lijn te zijn doorgevlogen, eindelijk Neverland bereiken, stellen ze tot hun verrassing vast dat zijn bewoners verbazend goed lijken op de verzonden personages uit hun eigen verhalen.

NATUURGEESTEN

De occultisten verzekeren ons dat als iemand zich iets verbeeldt, hij in feite een vluchtige vorm schept op het astraal plan. Een vorm even objectief voor intelligente wezens op dát niveau, als de aardse omgeving voor ons is. Die (min of meer) intelligente astrale wezens zijn dan de elementalen en andere spookachtige, maar autonome entiteiten. Net als Peter Pan en zijn jaloerse en misleidende gezellin Tinker Bell, zijn zij berucht om hun speels, nabootsend en onbetrouwbaar karakter. Ze nemen onder zekere voorwaarden de voor ons zichtbare gedaante aan van archetypische figuren uit ons collectief gedachtearsenaal. In het bijzonder aan verbeeldingrijke kinderen vertonen ze zich, omdat deze tot aan hun puberteitsjaren nog gevoelig zijn voor wisselwerking met het astraal niveau, doorgangsverblijf van de individuele ziel zowel in het hiervóór- als in het hiernamaals.

De dringende wens van Peter Pan nooit volwassen te worden verwijst overigens naar *Tir-nan-og*, het legendarische Land van de Eeuwige Jeugd – gaandeweg versuikerd tot het Luilekkerland – waar alle hartsverlangens in één ogenblik worden vervuld. Het is in deze onirische Keltische Onderwereld, het Avalon der doden, waar ook de onbestendige *fairies* of elementalen verblijven.

'You see,' verklaart Peter Pan, *'children know such a lot now, they soon don't believe in fairies, and every time a child says, "I don't believe in fairies," there is a fairy somewhere that falls down dead.'*

LUCIDE DROMEN

De Nederlandse letterkundige Frederik Van Eeden, spraakmakend spiritist en baanbrekend droomonderzoeker, zag in de zogeheten lucide droom een voorproef van die gene zijde. Een dromer wordt in zeldzame gevallen 'helder' als hij zich eensklaps volledig bewust is van het feit dat hij droomt. Hij herinnert zich dat zijn lichaam ergens ligt te slapen; hij kan zich vaag voor de geest halen wat er gebeurde tijdens zijn waakleven.

De bedreven lucide dromer kan naar willekeur droomtaferelen en -voorwerpen ogenblikkelijk laten verschijnen en verdwijnen. Tekenend is

het ervaren van wijde ruimtelijkheid; de heldere dromer vliegt vaak over panoramische en levendige natuurtaferelen vol bonte bloemenpracht. De ontroering die hij dan ervaart kan zeer sterk zijn en heeft soms iets van een mystieke vervoering.

Op 5 december 1925 schrijft Van Eeden in zijn droomdagboek:

'(...) En nu is mijn gedachte tot klaarheid geworden, na tien jaar is mij alles duidelijk. De droom is een voorproef van het hiernamaals.'

Tijdens zijn frequente lucide dromen schonk Van Eeden bijzondere aandacht aan zijn droomhanden en droomvoeten. Het bracht hem tot de overtuiging dat er inderdaad een subtiel metaorganisme bestaat, dat normaliter een eenheid

vormt met het stoffelijke lichaam. Tijdens de heldere droom zou dit metaorganisme zich tijdelijk uit het lichaam terugtrekken om autonoom en bewust de astrale wereld te gaan verkennen.

Ongetwijfeld identiek met de rekbare *co-walker* of *reflex-man*, waarover de 17de-eeuwse Schotse dominee en *contactee* Robert Kirk het al had in zijn studie *The Secret Commonwealth of Elves, Fauns and Fairies*: een onzichtbare dubbelganger of schaduw die de stoffelijke mens steevast vergezelt. Volgens Kirk zagen helderzienden zo'n schaduw soms zelfstandig op de dool in de fijnstoffelijke streken der natuurgeesten...

Peter Pans onvoorzichtige heen- en retourvluchten van het Land van de Eeuwige Jeugd naar de aardse slaapkamer van de drie dromerige Darlingkinderen had blijkbaar zijn eigen schaduw in gevaar gebracht. Met de hulp van wat 'magisch astraal poeder' leerde hij het verrukte trio ogenblikkelijk vliegen (lees: helder dromen, 'uittreden') en hij sleepte de kinderen zonder verwijl mee naar zijn eigen deels objectieve, deels subjectieve Zomerland. Slechts als voorproef van het hiernamaals, want aan het slot van het verhaal vinden de jonge *psychonauten* elkaar terug in de slaapkamer.

Volgens de theosofen zal na de dood ieder van ons voor onbepaalde tijd in dat Zomerland verblijven, 'zalig wordend in overeenstemming met zijn geloof', midden een oceaan van astraal stof. De grondstof van onze nachtelijke dromen...

Referenties:

J.M. Barrie, *Peter Pan*. Penguin Books, London, 1995.

J.M. Barrie, *Margaret Ogilvy, by her son*. London, 1896.

Janet Dunbar, *The Man Behind the Image*. Collins, 1970.

P. Scott and R. Rines, *Naming the Loch Ness Monster*. Nature, 11 dec. 1975.

L. Noens, *De elfen zijn onder ons*. Bres 187, 1997.

A. Conan Doyle, *De Elfen komen*. Sirius en Siderius BV, Den Haag, 1979

Frederik Van Eeden, *Dromenboek*. Bert Bakker, Amsterdam, 1979.
W.Y. Evans-Wentz, *The fairy-Faith in Celtic Countries*. Colin Smythe, Buckinghamshire, 1988.
Ed. Michael Hunter, *The Occult Laboratory: The Secret Commonwealth and other texts*. The Boydell Press, Woodbridge, 2001.
J.H. Brennan, *Toegangen tot het astrale*. Uitg. Schors, Amsterdam, 1997.